

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

М. В. Афанасьєв

Організація праці

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **05 "Соціальні та поведінкові науки"**
Спеціальність **051 "Економіка"**
Освітній рівень **перший (бакалаврський) рівень**
Освітня програма **Управління персоналом та економіка праці**

Вид дисципліни **вибіркова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
економіки та соціальних наук

Назарова Галина Валентинівна

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри економіки та соціальних наук
Протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Розробники:

Іванісов Олег Вікторович, к.е.н., доц. кафедри економіки та соціальних наук.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни: Ефективна робота підприємства в сучасних умовах можлива тільки на основі безперервного впровадження новітніх досягнень техніки і технології, які вимагають великих капітальних вкладень. Ці інвестиції виправдають себе тоді, коли праця робітників, які обслуговують техніку, буде відповідним чином організована, коли буде забезпечена безперебійна робота. Тому велика увага приділяється основам наукової організації праці, питанням поділу праці, включаючи проблеми розвитку бригадної форми організації праці, багатостатного обслуговування і суміщення професій, організації і обслуговування робочих місць, зростанню професійного рівня працівників підприємства.

Мета навчальної дисципліни: надання студентам систематизованих знань із теорії та практики організації праці на підприємствах, а також розкриття теоретико-методичних та соціально-економічних аспектів організації праці..

Курс	2	
Семестр	4	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	практичні	32
Самостійна робота	86	
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Інформатика	Менеджмент
Політекономія	Фінанси
Мікроекономіка	Економіка праці та соціально-трудова відносини
Макроекономіка	Нормування праці
Система технологій	Управління трудовим потенціалом
Фізіологія та психологія праці	Ринок праці
	Аудит персоналу
	Проектування трудових процесів
	Демографія
	Кадрове діловодство
	Мотивування персоналу
	Управління персоналом
	Маркетинг
	Кадрова безпека
	Розвиток персоналу
	Менеджмент персоналу

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність визначати способи формалізації й реалізації сутності і змісту організації праці на підприємстві.	Вміти ідентифікувати ключові проблеми організації праці на підприємстві.
Здатність визначати основні етапи становлення і розвитку наукової організації праці; зміст проблем за основними напрямками.	Проводити аналіз стану організації праці і формувати пропозиції щодо розвитку наукової організації праці.
Здатність здійснювати обґрунтований вибір системи показників економічної ефективності вдосконалення праці та визначати методи їх розвитку.	Здійснювати вибір методичного інструментарію для вирішення конкретної економічної проблеми в сфері організації праці.
Здатність визначати місце трудового процесу в сукупному виробничому процесі.	Проводити дослідження трудового процесу різними методами та визначати структуру трудового процесу.
Здатність визначати соціально-економічне значення процесів поділу і кооперування праці, їх зв'язок і взаємодію.	Будувати прогнозні напрями і моделі діяльності в різних умовах поділу і кооперування праці на підприємствах.
Здатність визначати функції, системи і форми обслуговування робочих місць відповідно до типу виробництва, що проектується або типу виробництва, що існує на підприємстві.	Приймати рішення щодо вибору раціональних форм організації і обслуговування робочих місць та відповідати за точність і коректність результатів.
Здатність до визначення поняття атестації робочого місця, порядку проведення атестації робочих місць.	Обґрунтовувати необхідність проведення атестації робочих місць з використанням відповідних критеріїв.
Здатність аналізувати і оцінювати умови праці на виробництві та визначати напрями їх поліпшення.	Володіння методикою проведення досліджень умов праці на робочих місцях.
Здатність визначати методи раціоналізації режимів праці та відпочинку.	Обґрунтовувати вибір заходів щодо раціоналізації режимів праці.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Організація і аналіз трудових процесів

Тема 1. Сутність і завдання організації та нормування праці

1.1. *Наука про працю і її розвиток.* Праця як об'єкт організації. Суть понять "Організація праці". Організація праці як явище, наука, сфера, практичної і професійної діяльності, навчальна дисципліна.

1.2. *Основні принципи організації та нормування праці.* Наукові принципи організації та нормування праці.

1.3. *Найважливіші напрями та завдання вдосконалення організації та нормування праці.* Зміст проблем наукової організації праці за основними напрямками. Найважливіші напрямки і завдання вдосконалення організації праці. Характер і специфіка праці фахівців і службовців.

1.4. *Наукова організація праці.* Поняття наукової організації праці. Становлення і досвід розвитку НОП.

Тема 2. Організація трудових процесів

2.1. Трудовий процес і його елементи. Трудовий процес. Класифікація трудових процесів та особливості їх організації. Виробнича операція, її визначення та структура.

2.2. Робочий час та його класифікація. Поняття робочого часу. Класифікація робочого часу. Класифікація втрат робочого часу.

2.3. Організація трудового процесу при багатостатному обслуговуванні. Багатостатне обслуговування, види багатостатного обслуговування, особливості організації праці при багатостатному обслуговуванні.

Тема 3. Аналіз трудового процесу і затрат робочого часу

3.1. Методичні засади аналізу трудового процесу. Аналіз трудового процесу. Вивчення трудових процесів способом спостереження. Структурно-функціональний аналіз трудового процесу. Карти організації трудових процесів, їх зміст і призначення.

3.2. Фотографія робочого часу. Поняття фотографії робочого часу. Мета та завдання фотографії робочого часу.

3.3. Хронометраж. Поняття хронометражу. Мета та завдання хронометражу. Основні способи проведення хронометражу. Основні етапи хронометражу.

3.4. Раціоналізація трудових процесів на основі вивчення передових методів і прийомів праці. Проектування прогресивних трудових процесів. Методи і прийоми праці, значення їхньої раціоналізації. Основні принципи раціоналізації прийомів праці.

Змістовий модуль 2. Організація і обслуговування робочих місць

Тема 4. Колективні форми організації праці

4.1. Основи розподілу і кооперації праці. Основи кооперації праці. Сумісництво фахів як форма розподілу праці. Колективна праця в бригадах як форма кооперації праці. Поділ праці на підприємстві. Підвищення ефективності поділу і кооперування праці. Суміщення функцій, професій. Сутність, умови введення та соціально-економічне значення.

4.2. Характеристика і види виробничих бригад, область та умови їх функціонування. Організація праці у виробничих бригадах. Основи організації бригад нового типу в умовах ринкових відносин. Оплата і стимулювання праці в умовах розвитку колективних форм господарювання. Колективні форми організації праці фахівців.

4.3. Основи організації бригад. Виробнича бригада як основна форма колективної праці. Технологічні, організаційні та економічні передумови створення бригад.

4.4. Організація праці в бригадах. Види бригад, особливості їх організації. Чисельність та професійний склад бригади, керівництво бригадою, планування роботи. Формування та розподіл трудового доходу бригади. Ефективність діяльності виробничих бригад.

Тема 5. Організація і обслуговування робочих місць

5.1. Робоче місце. Його організація і атестація. Поняття робочого місця. Види робочих місць і основні завдання їх раціональної організації. Удосконалення планування робочих місць. Основна мета проведення атестації. Фактори за якими проводиться атестація робочих місць. Ознаки які характеризують та при необхідності змінюють визначені фактори. Атестаційна комісія: її роль і завдання під час проведення атестації робочих місць. Необхідність проведення атестації робочих місць за умовами праці. Терміни проведення атестації робочих місць за умовами праці. Поняття позачергової атестації. Карта умов праці. Критерії для оцінки умов праці. Порядок оформлення атестації робочих місць за умовами праці.

5.2. *Функції обслуговування робочих місць.* Оснащення робочих місць. Види оснащення та вимоги до нього. Спеціалізація і оснащення робочих місць. Основні функції обслуговування робочих місць. Поліпшення обслуговування робочих місць.

5.3. *Системи обслуговування робочих місць.* Форми і системи обслуговування робочих місць.

5.4. *Проектування системи і трудових процесів з обслуговування робочих місць.* Етапи проектування організації робочих місць. Типове проектування організації робочих місць. Його значення і ефективність.

Тема 6. Умови праці

6.1. *Психофізіологічні основи організації та нормування праці.* Основні психофізіологічні процеси. Збудження. Гальмування. Поняття безумовні рефлекси.

6.2. *Режим праці та відпочинку.* Визначення умов праці. Режим праці та відпочинку керівників, фахівців та службовців. Раціоналізація режимів праці і відпочинку. Основні шляхи вдосконалення умов праці

6.3. *Санітарно-гігієнічні і естетичні умови праці.* Фактори, що визначають санітарно-гігієнічні і естетичні умови праці на виробництві, та їх значення для здоров'я, працездатності людей, якості продукції. Державне регулювання санітарно-гігієнічних і естетичних умов праці.

6.4. *Визначення умов праці.* Карта умов праці на робочому місці, її зміст і призначення. Аналіз і оцінка умов праці, напрямки їх поліпшення. Скорочення важкої ручної праці.

Тема 7 Організація і нормування праці керівників і фахівців

7.1. *Особливості організації праці керівників, фахівців і службовців.* Зміст праці керівників, фахівців і службовців. Основні вимоги до організації і нормування розумової праці.

7.2. *Організація і нормування праці управлінського персоналу.* Організаційне проектування управлінської праці. Завдання, що вирішуються за допомогою організаційного проектування. Типова схема формування управлінських робіт. Зміст етапів розробки організаційних проектів. Види норм витрат управлінської і інженерної праці на підприємстві.

7.3. *Організація і нормування праці в наукових організаціях і інженерних службах підприємств.* Склад і зміст системи організації та нормування праці в наукових організаціях. Загальний алгоритм комплексного обґрунтування норм праці фахівців.

Тема 8. Управління організацією і нормуванням праці на підприємстві

8.1. *Склад роботи і структура органів по нормуванню і організації праці.* Поняття управління організацією і нормуванням праці на підприємстві. Структура завдань та функції управління організацією праці. Органи управління організацією і нормуванням праці на підприємстві.

8.2. *Планування робіт з удосконалення організації і нормування праці.* Показники оцінки рівня організації і нормування праці на підприємстві. Трудомісткість виробництва продукції. Види трудомісткості.

8.3. *Перегляд норм витрат праці.* Розробка календарного плану перегляду норм. Проект календарного плану заміни і перегляду норм.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих

компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час лекційних і практичних занять та виконання індивідуального завдання проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання індивідуального завдання; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 20 тестів та 3 практичних задач (ситуаційної та двох діагностичних задач).

Практичні завдання передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень підготовки і компетентності студента з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведеною в табл.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

Розподіл балів за тижнями згідно технологічної карти подано в табл.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Написання наукової статті	Захист індивідуального завдання	Письмова контрольна робота	Колоквіум	Усього	
Змістовий модуль 1. Організація і аналіз трудових процесів	Тема 1. Сутність і завдання організації та нормування праці	1 тиждень	0,5	0,5					1	
	Тема 2. Організація трудових процесів	2 тиждень	0,5	0,5					1	
		3 тиждень	0,5	0,5					1	
		4 тиждень	0,5	0,5			5		6	
	Тема 3. Аналіз трудового процесу і затрат робочого часу	5 тиждень	0,5	0,5					1	
		6 тиждень	0,5	0,5					1	
		7 тиждень	0,5	0,5				10	11	
	Змістовий модуль 2. Організація і обслуговування робочих місць	Тема 4. Колективні форми організації праці	8 тиждень	0,5	0,5					1
			9 тиждень	0,5	0,5					1
		Тема 5. Організація і обслуговування робочих місць	10 тиждень	0,5	0,5					1
11 тиждень			0,5	0,5			5		6	
Тема 6. Умови праці		12 тиждень	0,5	0,5					1	
		13 тиждень	0,5	0,5					1	
Тема 7. Організація і нормування праці керівників і фахівців		14 тиждень	0,5	0,5	7				8	
		15 тиждень	0,5	0,5				10	11	
Тема 8. Управління організацією і нормуванням праці на підприємстві		16 тиждень	0,5	0,5		7			8	
Іспит		17-18 тиждень							40	
Усього			8	8	7	7	10	20	100	

5. Рекомендована література

5.1. Основна

1. Арон Е.И. Методы исследования и проектирования организации труда на предприятии. / Е.И. Арон. – М. : Экономика, 1992. – 112 с.
2. Белоконенко В.И. Организация и нормирование труда. Учебно-методическое пособие-практикум. / В.И. Белоконенко, А.Г. Евтушенко – Х. : ХИБМ, 2005. – 212 с.
3. Білоконенко В.І. Організація праці. Навчальний посібник (питання, тести і задачі) / В. І. Білоконенко, А.М. Бондаренко – Х. : ХИБМ, 2002 – 120 с.

4. Белоконенко В.И. Организация производства. Учебно-методическое пособие. / В.И. Белоконенко, О.В. Чигринов – Х. : ХИБМ – 2001. – 278 с.
5. Виноградов М.И. Физиология трудовых процессов. / М.И. Виноградов – М. : Медицина, 2006. – 195 с.
6. Виноградський М.Д. Організація праці менеджера: Навч. посіб. для студ. вузів. / М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, О.М. Шканова – К. : Кондор, 2002. – 518 с.

5.2. Додаткова

7. Егоршин А.П. Управление персоналом. / А.П. Егоршин. – Н. Новгород : НИМБ, 1999. – 438 с.
8. Зимин В.О. Задачник по научной организации труда в машиностроении. / В.О. Зимин. – М. : Машиностроение, 1994. – 356 с.
9. Иньшин А.А. Бригадная форма труда в промышленности. / А.А. Иньшин. – М. : Экономика, 1998. – 252 с.
10. Кожанова Є.П. Економіка праці й соціально-трудова відносини. / Є.П. Кожанова, О.О. Титар, В.І. Білоконенко, О.І. Жилін. – Х. : ХНЕУ, 2004. – 283 с.
11. Ковот И.А. Методика нормирования труда при многостаночном (многоагрегатном) обслуживании. / И.А. Ковот. – М. : Информэлектро, 1994. – 219 с.
12. Многостаночное обслуживание в машиностроении / М.И. Ле-щенко, Г.Э. Таурит. – Киев : Техника, 2000. – 190 с.
13. Научная организация труда инженера / Под ред. В.М. Данюка. – Киев, 2000. – 214 с.
14. Нормування праці. Підручник для економічних спеціальностей / За ред. Абрамова В.М., Данюка В.М. – К.: ИСИО, 1995. – 208 с.
15. Нормування праці. Навчально-методичний посібник для само-стійного вивчення дисципліни. / В.А. Плосков, А.М. Уманський – К. : КНЕУ, 2000. – 96 с.
16. Оленич Е.І. Нормування праці. / Е.І. Оленич, В.І. Чернов – К. : КНЕУ, 2000. – 152 с.

5.3. Ресурси мережі Internet

17. www.nau.kiev.ua/: Нормативные акты Украины.
18. www.ukrpravo.com/: Украинское право.
19. <http://www.cfin.ru/press/management/>.
20. <http://management.com.ua/hrm>.